

Ἑλλάς· διότι οὐδεμία χώρα δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς αὐτὴν, τίς λαὸς ἐγέννησέ ποτε ἐποποιὸν ὡς τὸν Ὀμηρὸν, καὶ τραγικὸν ὡς τὸν Αἰσχύλον, τὸν Σοφοκλῆ καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἢ λυρικὸν ὡς τὸν Πίνδαρον ἢ κωμικὸν ὡς τὸν Μένανδρον ἢ τὸν Ἀριστοφάνην, ἢ βουκολικὸν ὡς τὸν Θεόκριτον, ἢ ἱστορικὸν ὡς τὸν Θουκυδίδην, ἢ φιλόσοφον ὡς τὸν Σωκράτην, τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλην, ἢ ῥήτορα ὡς τὸν Δημοσθένην, ἢ διαλογικὸν ὡς τὸν Λουκιανὸν, ἢ βιογράφον ὡς τὸν Πλούταρχον, ἢ μυστικὸν θεολόγον ὡς τὸν Προκλῆ, ἢ σατυρικὸν ὡς τὸν Ἀρχίλοχον, ἢ ποιητὴν ὡς τὸν Ἀνακρέοντα, ἢ ἐλεγειοποιὸν ὡς τὸν Σιμωνίδην; Ἀλλὰ καὶ περὶ τεχνῶν ἂν προέκειτο δὲν ἦτο δύσκολον ν' ἀποδειχθῆ ἢ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ σφάλμα τῆς Κ. Στάελ προήρχετο ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἐφαρμογῆς ἀρχῆς ὑψηλῆς, ἀμα δὲ καὶ ἀναμφισβητήτου, τῆς θεωρίας, λέγω, τοῦ τελείου περὶ τῆς ὠμίλει μετὰ πεποιθήσεως καὶ εὐγλωττίας— « ἢ ὁ νοῦς, ἔλεγεν, εἶναι ματαία δύναμις, ἢ οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ τείνωσι πάντοτε πρὸς νέας προόδους ὑπερβαινούσας τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ζῶσιν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ καταδικασθῆ ὁ νοῦς νὰ ἐπισθοδρομήσῃ ἔχων ὀλιγωτέρας ἐλπίδας καὶ πλείονας πόθους· ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἀμοιρῶν τότε μέλλοντος, ἤθελε πέσει εἰς οἰκτροτάτην ἐξουτέλειαν » (1). Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος προοδεύει πάντοτε, προσέθετεν ἡ Κ. Στάελ, ἔπεται ὅτι ἡ λατινικὴ φιλολογία εἶναι ἀνωτέρα τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ κανονικὴν πρόοδον, ἀπὸ τῆς φιλολογικῆς καὶ τεχνολογικῆς. Κατὰ τὴν ἐμὴν ἀκράδαντον πεποιθήσιν, ὁ παρὼν αἰὼν εἶναι ἐν γένει ἀνώτερος πάντων τῶν προηγηθέντων. Ποτὲ, ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐποχῆς τῆς ἱστορίας, αἱ ἰδέαι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας δὲν ἐπεκράτησαν ὅσον σήμερον· τὸ γεγονός τοῦτο οὐδεὶς τῶν ἐπιστημόνων μελετησάντων τὰ παρελθόντα δύναται ν' ἀρνηθῆ. Μόνη ἡ ἀμάθεια δύναται νὰ πιστεύῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ « καλοῦ καιροῦ. » Πάντες οἱ ἀληθῶς πεφωτισμένοι δοξάζουσιν ὅτι « οἱ χρόνοι τῆς πίστεως » ἦσαν ὁ θρίαμβος τῆς βίας καὶ τῆς ἐπιβουλῆς καθ' ὅλας τὰς ὄψεις. Συγκεχωρημένον εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων θησαυρὸς καὶ μεγαλεῖον ἦσαν αἱ καταχρήσεις, νὰ ἐπιποθῶσι τὸν ἀρχαῖον κοινωνικὸν ὀργανισμόν· οἱ λαοὶ ὅμως οἱ συντρίψαντες αὐτὰ δὲν θέλουσιν ἀπατηθῆ πώποτε, διότι ἐξακολουθοῦσι ν' ἀποτροπιάζονται τὸ ἀρχαῖον σύστημα. Καί τινες μὲν λέγουσιν ὅτι αὕτη εἶναι πρόληψις, ἀναμφίβολον ὅμως ὅτι εἶναι ἀνάμνησις· τὰ ἔθνη δὲν λησμονοῦσι ταχέως τὰ παθήματα καὶ τὰς ἀνομίας τῶν ὁποίων ἐγένοντο θύματα. Ναὶ μὲν

οἱ ἐναντίοι τῆς τελειότητος στηλιτεύουσι μετὰ πλείστης ὕψους εὐφυΐας, τὰς ἀσθενείας τὰ συμπτώματα καὶ τὰ αἴσχη τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὅπως ἐπιχύσωσιν ἀπελπισίαν εἰς τὰς ἡμετέρας καρδίας διὰ τὸ μέλλον· « ἀλλὰ, ὡς ἀξιολόγως ἔλεγεν ἡ Κ. Στάελ, πρέπει νὰ νικήσωμεν τὴν ἀθυμίαν εἰς ἣν ἐνίοτε ὑποπίπτει τὸ δημόσιον πνεῦμα, ὅτε τὰς κρίσεις ἡμῶν κανονίζουσι φόβοι ἢ ὑπολογισμοὶ ἀλλότριοι τῆ ἀναλλοιώτῳ φύσει τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν. . . Πρέπει ν' ἀποδιώκωμεν τὰς περὶ ἡμᾶς κυκλοφορούσας ἰδέας, αἵτινες εἶναι ἢ μεταφυσικῆ, οὕτως εἶπεῖν, ἀντιπροσωπευσις προσωπικῶν τινῶν συμφερόντων· πρέπει ἢ νὰ προηγώμεθα τοῦ δημοτικοῦ κύματος ἢ νὰ μένωμεν κατόπιν αὐτοῦ· σὲ φθάνει, σὲ περᾶ, σὲ καταλείπει, ἀλλ' ἡ αἰώνιος ἀλήθεια μένει μετὰ σοῦ (1). »

(Ἀκολουθεῖ.)

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ

καὶ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΡΑΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΥΡΗΠΙΔΟΥ.

συνταχθεῖσαι ὑπὸ Διονυσίου Λιναρδάτου.

ἐν Ληξουρίῳ Κεφαλληνίας.

(Τέλος. Ἰδὲ φυλλάδ. 320.)

Ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη ἐν Σαλαμῖνι κατὰ τινὰς μὲν τὸ 486 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, κατ' ἄλλους δὲ τὸ 480. Παραδεχόμενοι τὴν χρονίαν ταύτην παρατηροῦμεν παράδοξον σύμπτωσιν γεγονότων· διότι κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου κατετροπώθη ἐν Σαλαμῖνι, ὁ Αἰσχύλος ἐμάχετο γενναίως κατὰ τῶν Περσῶν, ὁ Σοφοκλῆς ὠδήγει τὸν χορὸν τῶν νεανίσκων ἐκείνων οἵτινες ἦσαν τεταγμένοι νὰ ψάλλωσι τὸν παιᾶνα τῆς νίκης περὶ εἰς τὰ τόπαια τῆς πατρίδος, ὁ δ' Εὐριπίδης ἐγεννᾶτο, ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἦτον ἀρκούντως παράδοξος καθ' ἑαυτὴν ἡ συνδρομὴ αὕτη τῶν περιστάσεων, τινὲς δισχυρίζονται ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη οὐχὶ μόνον κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀξιομνημονεύτου ναυμαχίας, ἀλλὰ κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὴν γνώμην ταύτην, διότι οὐδόλως μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἐξακρίβωσις τῆς γενεθλίου ἡμέρας του. Πατὴρ αὐτοῦ ἦτο Μενέζαρχος τις, περὶ οὗ ἄλλο τι δὲν γινώσκομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, εἰμὴ ὅτι ἦτον ἐξ ἐκείνων τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ὅτε ὁ Πέρσης ἐμελλε

(1) De la littérature, μέρ. β', κεφ. α'.

(1) Αὐτ.

νά εισβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διεσώθησαν εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅτι δὲ ἡ μήτηρ του ἦν ἐκ ποταποῦ γένους τοῦτο μαρτυρεῖ Ἀριστοφάνης ὁ ἀμείλικτος ἐχθρὸς του, ἀποκαλῶν αὐτὴν λαχανοπωλήτριαν. Εἶναι δὲ πιθανόν ὅτι ὁ πατήρ του δὲν ἦτον ὄλως ἄπορος ἐνῶ βλέπομεν τὸν Εὐριπίδην τυχόντα τοιαύτης ἀγωγῆς, οἷα δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ υἱὸς πέντητος, ὁ πατήρ του διανοεῖτο νὰ τὸν ἀναδείξῃ ἀθλητὴν, καὶ εἰς τὰς σωμασκάς ταύτας, αἷτινες κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐφείλκουν τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ, ἤθελεν ἴσως πολὺ ἐπιδώσειν, καθόσον μάλιστα ἦτον εὐειδῆς καὶ εὐρωστος, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀναπτυσσομένης τῆς διανοίας του ἐγκατέλιπε τὴν παλαίστραν ἵνα ἐπασχοληθῇ εἰς εὐγενέστερα παιδεύματα. Ἀπληστος ὢν δόξης ἐπεδόθη πρῶτον, εἰς τὴν ζωγραφίαν, ἀλλὰ μετὰ βραχὺν χρόνον ἀπαρσακόμενος καὶ εἰς ταύτην ἐσπούδασε τὴν ῥητορικὴν, πλὴν πρωίμως ἐννοήσας ὅτι οὐδέποτε ἠθελεν ἀποβῆν δεινὸς ῥήτωρ ἐνέκυψεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, διδασχθεὶς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Ἀναξαγόρου, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους.

Ἀνέβη δὲ ὡς φαίνεται ἐπὶ τὸν ὀκρίσαντα τὸ εἰκοστὸν ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀλλὰ μόνον 10 ἔτη ὕστερότερον ἔλαβε τὸ βραβεῖον ἐν τῷ διαγωνίσματι. Εἰς τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ τούτου ἀπαντᾶται ἀντίφασις ὄντως παράδοξος· διότι ἐκ πλείστων μαρτυριῶν ἐξάγεται ὅτι ἐνῶ αὐτὸς ἤρρασκεν εἰς τὸ πλῆθος μάλιστα ἀπάντων τῶν ἀρχαίων τραγικῶν, ἠξιώθη ὁμως ὀλιγωτέρων στεφάνων, καθόσον ἀναγινώσκομεν ὅτι μόνον πεντάκις ἐβραβεύθη ἐπὶ τῶν ἀνταγωνιστῶν του, καίτοι κατ' ἄλλους μὲν ἀνέγραψεν 92, κατ' ἄλλους δὲ 75 δράματα· πρέπει ὁμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦν ἄστατος, ἰδιότροπος μεροληπτικός, ὅστις πολλάκις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δράματος διέκοπτε διὰ τοῦ θορύβου τὴν παράστασιν, καὶ τῶνόντι συνέβη εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅπερ παντοῦ καὶ πάντοτε, προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ γίνωνται μᾶλλον ἀπαιτητικοὶ, ἀψίκοροι, καὶ τοῦτο ἔσως ἐχρημάτισεν ἐν τῶν πρωτίστων αἰτίων τῆς παρακμῆς τοῦ δράματος.

Δὲν φαίνεται ὁμως ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἠδύνατο πολὺ διὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διατριβὴν του, διςυρόμενος ἔνθεν μὲν, ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν, ἔνθεν δὲ ὑπὸ τῶν θεωρούντων τὰς πατρίους παραδόσεις ὡς τὸ Παλλάδιον τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, δακτυλοδεικτούμενος ὡς ἄθεος καὶ ὀπαδὸς ὀλεθρίων διδασκαλιῶν, οὐδὲ τὸ ὠραῖον φύλον μέλλει νὰ ἐβλεπε μὲ ἀδιάφορον ὄμμα ποιητὴν, ὅστις ἐξήμεσε κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοσαύτας λαιδορίας, ὥστε ἐπωνομάσθη μισογύνης. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἐγκαταλιπὼν τὰς Ἀθήνας μετέβη εἰς τὴν αὐλὴν Ἀρχελάου τοῦ βασιλέως ἐκείνου τῆς Μακεδονίας, ὅστις τοσοῦτον μεγαλοπρεπῶς ἐπρο-

στάτευε καὶ περιέθαλπε τοὺς μεγάλους νόας. Ἄλλ' ἐὰν ἀπεφάσις νὰ ἀποδημήσῃ εἴτε ἐνεκα τῶν προμηθησθεῖστων δυσαρρεσκείων, εἴτε ἐνεκα τῆς ἀπιστίας τῶν δύο γυναικῶν του, ἢς τινὰς ταῦτοχρόνως εἶχεν, ὡς μετὰ τινος περιορισμοῦ τὸ ἐπέτρεπον οἱ Ἀθηναῖκοι νόμοι, εἴτε ἐνεκα τῶν γενναίων φιλοδωρημάτων τοῦ Ἀρχελάου, τοῦτο δὲν δυνάμεθα θετικῶς νὰ προσδιορίσωμεν εἰς ἔλλειψιν ὀριστικοῦ κύρους.

Λέγουσί τινες ὅτι αἱ γυναῖκες τῆς Μακεδονίας προσηνέχθησαν πρὸς τὸν Εὐριπίδην, ὡς τὸ πάλαι αἱ Βάκχαι πρὸς τὸν Ὀρφέα, κατασπαράζασαι αὐτὸν ἵνα τὸν ἐκδικηθῶσι διὰ τοὺς κατ' αὐτῶν ἐν ταῖς τραγωδίαις του ἐκτοξευθέντας σαρκασμοὺς καὶ σκώμματα· ἀλλὰ τοιαύτη διήγησις ἀποδείκνυται ὄλως σαθρὰ, καὶ ἀνυπόστατος, ἐνῶ αἱ τραγωδίαί του ποιητοῦ ἦσαν, ἐξαιρουμένης τῆς αὐλῆς, σχεδὸν ἄγνωστοι εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡμιθάρβαρον, ἐνῶ σχεδὸν ἀπάσας εἶχε συγγράψειν ὁ ποιητὴς, ὅτε διέτριβεν ἐν Ἀθήναις, ἐνῶ ἐπὶ τέλους ἦτον ἐβδομηκοντούτης καὶ ἐπέκεινα. Οἱ δὲ λέγουσιν ὅτι ἐπιστρέφων ποτὲ ἀπὸ τοῦ δαίπνου τοῦ βασιλέως κατεσπαράχθη ὑπὸ τῶν κυνῶν. Τὸ μόνον δὲ ὅπερ θετικῶς γνωρίζομεν εἶναι ὅτι μετὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἀφίξιν του ἔζησε δύο ἔτη ἀποθανὼν εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν, 22 μῆνας περίπου πρὸ τοῦ Σοφοκλέους, ὅτι ὁ Ἀρχελάος ἀνήγειρεν εἰς τιμὴν του παρὰ τῆ Πέλλῃ μεγαλοπρεπὲς μαυσωλεῖον, καὶ ὅτι διετήρησε τὰ ὄστα του ἀπέναντι τῶν ἐπιμόνων αἰτήσεων τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἀκολούθως τῷ ἀνήγειρον κενοτάφιον παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ τοῦ ἄστεως εἰς τὸν Πειραιᾶ ἄγουσαν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Πausανίας, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁποῖου τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο εἰσέτι ἐσώζετο.

Μεταβαίνομεν δὲ ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ χαρακτῆρός του, καὶ τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ πνεύματος.

Ὁ Εὐριπίδης ἦν φύσει ἀνὴρ σπουδαίου χαρακτῆρος ῥέπων πρὸς τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν τῆς φύσεως τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Παραβαλλόμενος πρὸς τὸν εὐθυμον Σοφοκλέα ἐκαλεῖτο στρυφνὸς καὶ μισόγελως, εἶχε μὲν ἐνασχοληθῆ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἐποχῆς του, καὶ εἶχε ποτισθῆν μετὰ τὰς ἰδέας τοῦ Ἀναξαγόρου ὡς πρὸς ἀντικείμενα ἀφορῶντα καθόλου τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, καθὼς ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν εἶχεν ὀπωσοῦν προσοικειωθῆν γνώμας τινὰς τῶν σοφιστῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ Σωκρατικὴ φιλοσοφία ἔσχε μεγίστην ὑπεροχὴν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ. Ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τίνος ἐνεκεν ἐνῶ εἶχε τοιαύτας ῥοπὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν τραγικὴν ποιησιν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰπῶμεν ὅτι αὐτὴ κατέστη ἔργον του, καὶ διὰ τούτου μόνου τοῦ μέσου διεκοίνου τὰ ἐξαγόμενα τῶν σκέψεών του. Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ὁμως τῶν μυθικῶν παραδόσεων, ἢς τινὰς οἱ τρα-

γικοί ποιηταὶ εἶχον ἐκλέξειν ὡς ὕλην τῶν ὑποθέσεων τῶν διέφερε παντάπασι τοῦτε Δίσχολου, θεωροῦντος αὐτὰς ὡς τὰ ὑψηλὰ ἀποτελέσματα τῆς προνοίας, καὶ τοῦ Σοφοκλέους εὐρίσκοντος εἰς αὐτὰς βαθεῖαν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης δὲν ἠδύνατο νὰ συναρμολογήσῃ τὰς φιλοσοφικὰς του πεποιθήσεις, καθόσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος σχέσιν του μὲ τὸ ἐμπεριεχόμενον ἐκείνου τῶν παραδόσεων, οὐδὲ νὰ παραδράμῃ τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἀναγκάζεται νὰ ἐμπίπτῃ εἰς πολεμικὴν τινα συζήτησιν μὲ αὐτὸ τὸ ὑλικὸν καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις τὰς ὁποίας ἐπραγματεύετο. Ἀκολουθεῖ δ' ὡς πρὸς τοῦτο δύο δρόμους, ὅτε μὲν ἀπορρίπτει ὡς ψευδῆ τὰ μυθικὰ ἐκείνα διηγήματα, ἅτινα ἀντίκεινται εἰς τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ καθαρωτέρας ἐννοίας, ὅτε δὲ παραδέχεται μὲν τὰς παραδόσεις ὡς ἀληθεῖς, ἀλλ' ἀγωνίζεται νὰ παραστήσῃ ὡς εὐτελεῖς καὶ ἀξιοκαταφρονήτους τοὺς χαρακτήρας ἐκείνους, καὶ τὰς πράξεις αἰτινες ἐν ταῖς παραδόσεσι παριστάνοντο ὡς μεγάλαι καὶ γενναῖαι. Ὅθεν τὰ δύο προσφιλῆ θέματα τοῦ Εὐριπίδου εἰσὶ τὸ νὰ παριστάνῃ τὴν μὲν Ἠλένην ὡς ἑταῖραν, ἣν ὁ Ὀμηρὸς ἐπιτηδεύει ἀπέναντι ὄλων τῆς τῶν ἑλλειμμάτων περιέβαλε μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ ἐρασμιότητος, τὸν δὲ Μενέλκων ὡς εὐχθὴ ὅστις ἀντὶ ν' ἀπυπέμψῃ τὴν ἀπιστον σύζυγόν του ἐνέβαλε τοσοῦτους ἥρωας εἰς συμφορὰς καὶ κινδύνους, καὶ μάλιστα νὰ ψέγῃ τὴν πράξιν τοῦ Ὁρέστου, ὡς ἐγκλημα εἰς δ' ἡναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου· ἐνῶ ὁ Δίσχολος ἠγωνίσθη νὰ τὴν παραστήσῃ ὡς ἀπαραίτητον καίτοι τρομεράν.

Καίτοι ὁ Εὐριπίδης, καθὼ φιλόσοφος, ἠδύνατο νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἀνοιαν τοῦ νὰ πιστεύωσι καὶ νὰ θεωρῶσιν ὡς ἱεράς πλείστας ἐξ ἐκείνων τῶν παραδόσεων, φαίνεται ὅμως ὅπως οὐδὲν παράδοξον ὅτι ἀπρὶξ ἀντείχετο τούτων τῶν μυθικῶν ὑποθέσεων, καὶ δὲν ἀπεπειράθη νὰ ἐπινοήσῃ ἀντ' αὐτῶν ἄλλας ἰδέας. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Εὐριπίδης μεταχειρίζεται τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις ἵνα δι' αὐτῶν παριστάνῃ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐποχῆς. Ὅθεν εἶναι ἐρῆτὴ ἡ διάκρισις ἣν ὁ Σοφοκλῆς, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἔθετε μεταξὺ τῶν χαρακτήρων τῶν ἰδίων αὐτοῦ δραμάτων, καὶ τῶν τοῦ Εὐριπίδου, λέγων ὅτι αὐτὸς μὲν παρίστανε τοὺς ἀνθρώπους ὁποῖοι ὄφειλον νὰ ᾔνοι, ὁ δ' Εὐριπίδης ὁποῖοι εἶναι· διότι ἐνῶ τὰ πρόσωπα τοῦ Σοφοκλέους ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς εὐγενές τι καὶ μεγαλοπρεπές, ἀπ' ἐναντίας ὁ Εὐριπίδης ἀπογυμνώνει τὰ ἰδικὰ του ἀπὸ ἐκείνου τὸ ἰδανικὸν μεγαλεῖον ὑπερ προσήκειν εἰς αὐτὰ καθὼ Ἡρώας καὶ Ἡρωίδας, καὶ τὰ παριστάνει μὲ ὅλα τὰ εὐτελῆ πάθη καὶ ἀδυναμίας τῶν συγχρόνων του

χαρακτηριστικὰ ἅτινα πολλάκις σφόδρα ἀντίκεινται εἰς τοὺς σεμνοὺς λόγους καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίδειξιν, ἧτις εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὰς τραγωδίας. Ἄπαντες οἱ χαρακτήρες τοῦ Εὐριπίδου κέκτονται τὴν στωμιλίαν ἐκείνην καὶ δεινότητα τὴν ἰδιαίτουσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς του, καὶ τὴν σφοδρότητα ἐκείνην τοῦ πάθους, ἧτις ἤρχισε τὴν ἑκάστην ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ν' ἀποκαλύπτεται χωρὶς νὰ περιστέλληται πλέον ἐντὸς τῶν ὄρων τῆς ἠθικότητος. Ἄπαντες ἔχουσιν ἕξοχον κλίσιν πρὸς τὸ συζητεῖν, ἐπομένως δὲ καιροφυλακτοῦσι πότε νὰ ἐκθέσωσι τὰς δοξασίας των περὶ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἐκτὸς τούτου ἐνδιατρίβουσι μετὰ πλείστης ὕψους ἀκριβείας εἰς πράγματα οἰκεῖα, οἷς χρώμεθ' οἷς ζήτεσμεν, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη, καθὼς ὅτε ἡ Μήδεια παραπονεῖται λεπτομερῶς περὶ τῆς ἀθλίης τύχης τῶν γυναικῶν, αἰτινες ἀναγκάζονται νὰ ἀποτίωσι χρηματικὸν ποσὸν ὡς προῖκα, ἢ ν' ἀγοράζωσι δεσπότην τοῦ ἑαυτοῦ των· καὶ ὅτε ἡ Ἑρμιόνη ἐν τῇ Ἀνδρομάχῃ λέγει ὅτι ὁ φρόνιμος ἀνὴρ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐπισκέπτονται τὴν σύζυγόν του ξένοι γυναῖκες, διότι διχοθεῖρουσι τὸν νοῦν τῆς μὲ τὰς κακὰς ὀμιλίας των. Ὁ Εὐριπίδης μέλλει νὰ ἐμελέτησε κατὰ βάθος τὸν γυναικεῖον χαρακτήρα. Ἄπασαι σχεδὸν αἱ τραγωδίαι του γέμουσι ζωηρῶν εἰκόνων καὶ εὐφυῶν παρατηρήσεων, ὡς πρὸς τὸν βίον καὶ τὰ ἥθη τῶν γυναικῶν. Τὰ ἔργα τοῦ πάθους, αἱ τολμηραὶ ἐπιχειρήσεις, τὰ δόλια τεχνάσματα, συνήθως πηγάζουσιν ἐκ τῶν γυναικείων χαρακτήρων, καὶ οἱ ἄνδρες πολλάκις διαδραματίζουσιν ὑποταταγμένον δευτερεύον πρόσωπον εἰς τὴν ἐκτέλεσίν των. Εὐκόλως ἐννοεῖ τις πόσον ἐμελλε νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς συμπολίτας του ὁ νεωτερισμὸς οὗτος τοῦ Εὐριπίδου ἐκφέροντος τὰς γυναῖκας ἐκτὸς τοῦ γυναικωνίτου, ἐνθα πρότερον ἐν Ἀθήναις διχτῶντο ἀποκεχωρισμέναι τῶν ἀνδρῶν. Ἄλλως δὲ ὁ Εὐριπίδης παρεισάγει ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ παιδὰς συγχρότερα ἢ οἱ προκάτοχοί του ἴσως ἐπραττε τοῦτο διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δι' ὃν οἱ ἐγκλούμενοι ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων διὰ βερύτατα ἐγκλήματα παρεισήγον τοὺς παιδὰς των ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ἕπως συγκινήσωσι τὰς καρδίας των διὰ τῆς θεᾶς τῶν ἀθῶων τούτων ἔντων.

Τοὺς παρεισάγει δ' εἰς περιστάσεις ἐν αἷς οὗτοι ἐμελλον νὰ συγκινήσωσι τὴν καρδίαν τῶν μεταξὺ τῶν θεατῶν παρευρισκομένων γονέων, καίτοι σπανίως πρειαῖοντο ὡς λαλοῦντες ἢ ἄδοντες, διότι τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ μέσον τι ἄχληρόν.

Προσέτι δ' ὁ Εὐριπίδης δράττεται τῆς εὐκαιρίας τοῦ νὰ θίγῃ τὰ κοινὰ πράγματα, ἵνα δίδῃ βαρύτατα εἰς τὰς περὶ πολιτικῶν πραγμάτων δοξασίας του, εἴτε ὑπὲρ, εἴτε κατὰ.

Καταφέρεται κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πλήθους, μάλιστα δὲ ὅτε τοῦτο συνίστατο κυρίως ἀπὸ ναύτας, τοὺς τοσοῦτον πολυαριθμούς ἐν Ἀθήναις, (ἡ ναυτικὴ ἀναρχία ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἑκάβῃ στίχ. 611, καὶ πάλιν ἐν τῇ Φριγενείᾳ ἐν Αὐλίδι στίχ. 919). Ἐπιτίθεται αὐστηρῶς κατὰ δημαγωγῶν οἵτινες διὰ τῆς ἀχαλινώτου ἀυθαδίας των, παρώθουν τὸν λαὸν εἰς ἀπώλειαν. Δὲν φαίνεται ὅμως ἀφ' ἑτέρου φίλος τῶν ἀριστοκρατῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ παριστάνει ὡς καθάραν παραφροσύνην τὴν ἐπαράν των διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν εὐγένειαν. Ὅτε δὲ ἐκφράζει σαφέστερον τὸ πολιτικὸν τοῦ δόγμα, πιστεύει ὅτι ἡ εὐημερία τῆς πόλεως καὶ ἡ συντήρησις τῆς εὐταξίας, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μέσης τάξεως τῶν πολιτῶν. (Τριῶν δὲ μοιρῶν, ἢ ἐν μέσῳ σώζει πόλιν.) Ὁ Εὐριπίδης ἔχει εἰδικὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς γεωργοὺς, οἵτινες ἰδίαις χερσὶν ἐργάζονται τὴν γῆν· θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς τοὺς ἀληθεῖς πατριώτας, καὶ προστάτας τῆς πόλεως, (*Περὶ τῶν αὐτουργῶν*, ἴδὲ Ἡλέκτραν στ. 389, καὶ Ὀρέστην 914). Ὅθεν δυνάμεθα νὰ συλλέξωμεν ἐκ τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου γνωρικὰ διὰ πᾶσαν κατὰστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, διότι ὁ Εὐριπίδης συνειθίζει νὰ λαμβάνῃ γενικὴν καὶ ἀφηρημένον ἔποψιν ἀπαστῶν τῶν σχέσεων τῶν πραγμάτων. Μετὰ τὸσαύτης ἀδείας μεταχειρίζεται τὸν διάλογον καὶ τοσοῦτον αὐθαιρέτως τὸν ἐπεκτείνει, ὥστε τὸν ἐφαρμόζει καὶ εἰς ἐμμέσους ποιητικὰς ἐπικρίσεις, ἅς τινες ἀπευθύνει κατὰ τῶν προκτόχων του, μάλιστα δὲ κατὰ τοῦ Αἰσχύλου. Καίτοι συγχρόνος καὶ ἀντίζηλος τοῦ Σοφοκλέους, οὐδέποτε ὁμοῦς φαίνεται ἐχθρικῶς διακείμενος πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Αἰσχύλον, οἵτινες τοὺς τρόπους περιεφρόνει ὡς ἀγροίκους καὶ ἀμυρρώτους, ἐπειδὴ ὁ μὲν Αἰσχύλος ἦτον ὁ ὑπέρμαχος τῶν ἀρχαίων ἀγαθῶν Ἀθηναίων τῶν πολεμησάντων ἐν Μαραθῶνι, ὁ δ' Εὐριπίδης ὁ ἥρωϊς τῆς μεταγενεστέρως νεολαίας, ἐξησηκημένης οὐσης εἰς σοφίσματα καὶ ῥητορικὰς μελέτας.

Εἰς ταύτας τὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδεῶν ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ Εὐριπίδου, ἐπισυνάπτομεν καὶ ἄλλας τινὰς περὶ τῆς μορφῆς των, ἢ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς διατάξεως, ἀφ' ὧσον ἐν τεύθειν γίνεται καταφανὲς ὅτι αὕτη στενῶς συνδέεται μὲ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐπραγματεύετο τὰς ὑποθέσεις. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν τῶν τραγωδιῶν του ὑπάρχουσι δύο στοιχεῖα ὅλως εἰς αὐτὸν ἰδιάζοντα, ὁ Πρόλογος καὶ ὁ ἐκ μηχανῆς θεός. Εἰς μὲν τὸν Πρόλογον πρόσωπόν τι θεὸς ἢ ἥρωϊς προλογίζει τίς ἐστὶ, πῶς προβαίνει ἡ πρᾶξις, τί συνέβη μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καὶ προσέτι εἰάν ὁ Προλογίζων ἦναι θεός, ποίαν ἐκβασιν μέλλει νὰ λάβῃ ἢ ὑπόθεσις. Ὁ ἀπροκαταλήπτως κρίνων ἀναγκάζεται νὰ θεωρήσῃ τοὺς Πρόλογους τούτους, ὡς ὀπισθοδρομικὸν

βῆμα ἔκτινος ἐντελεστέρως μορφῆς εἰς ἄλλην ἀτελεστέραν. Εἶναι βέβαια εὐκολώτερον νὰ παριστάνῃ ὁ ποιητὴς τὸ πρᾶγμα διὰ τοιούτων ἀπεσπασμένων διηγήσεων, ἢ διὰ συνεντεύξεων καὶ διαλόγων προερχομένων ἐξ αὐτῆς τῆς δραματικῆς πράξεως. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Εὐριπίδης συνησθάνθη ἴσως τὸ ἔλλειμμα τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἀπεπειράθη νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἐν τῇ Μηδείᾳ Πρόλογον, ἧτις ἐστὶν ἐν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῶν σωζομένων δραμάτων του. Ἡ τροφὸς τῆς Μηδείας ἐξιστορήσασα τὴν σκληρὰν τύχην τῆς Δεσποίνης της, λέγει, ὅτι τοσοῦτον δυσφορεῖ ἕνεκα τῆς Μηδείας, ὥστε κατέχευται ὑπὸ ζωντῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐκφράσῃ ἐνώπιον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὴν κακοδαιμονίαν τῆς Δεσποίνης της. Ἄλλως δὲ τοσοῦτον πολὺπλοκοὶ εἶναι αἱ θέσεις ἐν αἷς ὁ Εὐριπίδης παριστάνει τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὑποκειμένων του, ἵνα λαμβάνῃ τὸ ἐνδόσιμον τοῦ ν' ἀναπτύσῃ ἐντελῶς ποικιλίαν παθῶν καὶ διαθέσεων, ὥστε δυσκόλως ἠδύνατο νὰ τοὺς καταστήσῃ ἄλλως πῶς καταληπτοὺς εἰς τοὺς θεατὰς, εἰμὴ διὰ τῆς ἐμπεριστατωμένης διηγήσεως, καὶ μάλιστα ἐνῷ ὁ Εὐριπίδης αὐθαιρέτως πραγματευόμενος τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἄλλοιοῖ τὰς ὑποθέσεις παριστάνων αὐτὰς μὲ τρόπον καινοφανῆ καὶ ἀήθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἕως τότε εἶχον συνειθίσει νὰ τὰς ἀκούωσιν ἐκτιθεμένας παρὰ τῶν προγενεστέρων ποιητῶν μὲ τρόπον διάφορον.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐκ μηχανῆς θεὸν, ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου διὰ τὸ τέλος τοῦ δράματος, ὡς ὁ Πρόλογος διὰ τὴν ἀρχήν. Εἶναι σύμπτωμα ὅτι ἡ δραματικὴ πρᾶξις εἶχεν ἤδη ἀπολέσειν τὴν ἀρχὴν τῆς φυσικῆς τῆς ἀναπτύξεως, καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀποτελῇ ἀποχρώντως ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς μέσων ἀλληλουχίαν τινὰ τῆς ἀρχῆς, τοῦ μέσου καὶ τοῦ τέλους. Ὁ ποιητὴς ἀφοῦ διὰ τοῦ Προλόγου εἶχε σημειώσει τὴν θέσιν ἧτις ἐπηρέαζε τὰ πάθη τοῦ πρωταγωνιστοῦ, καὶ ἀπετέλει καὶ ἐπέφερον ἀντιθέτους ἐνεργείας, εἰσῆγε πᾶν εἶδος περιπλοκῶν αἰτινῶν καθίστανον τὴν ἀντίθεσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σφοδρότεραν, καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νύξανον τὴν ἐνέργειαν τῶν παθῶν, ἕως οὗ τέλος πάντων δυσκόλως εὗρισκε τρόπον ὥστε νὰ φέρῃ τὰς ἐμπαθεῖς πράξεις τῶν χαρακτῆρων εἰς ὀριστικὸν τέλος, εἴτε τοῦτο εἶναι ἀποφασιστικὴ νίκη ἑνὸς τῶν διαμαχομένων μερῶν, εἴτε εἰρήνην καὶ συμβιβασμὸς τῶν συγκρουσμένων συμφερόντων. Ἐνταῦθα θεὸς τις ἐμφανίζεται εἰς τὸ στερέωμα ἐκ μηχανῆς ἀρτώμενος, ἀναγγέλλει τὰ θεσπίσματα τῆς εἰμαρμένης, καὶ θέτει εἰρηρικὸν πέρας εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέστη τολμηρότερος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοιαύτης λύσεως. Τὰ πρῶτὰ του δράματα τελειόνουσιν ἄνευ θεοῦ ἐκ μηχανῆς, κατό-

πιν ἔπονται δράματα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις διεξάγεται εἰς πέρας ὑπ' αὐτῶν τῶν προσώπων, εἰσαγομένης μόνον τῆς θεότητος ἵνα ἀπομακρύνῃ διαταγμὸν τινα ὑπολειπόμενον καὶ καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα τῶν τυχόν δυσηρεστημένων, καὶ μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ σταδίου του μεταχειρίσθῃ κατὰ κύρον τὸν θεὸν ἐκ μηχανῆς, ὅπως διακόψῃ τὸν πολὺπλοκὸν δεσμὸν, ὅστις ἄλλως θὰ ἦτον ἀδιάλυτος. (Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὸν Ὁρέστην. Προσέτι δὲ ἀπαντῶμεν τὸν θεὸν ἐκ μηχανῆς εἰς τὸν Ἰππόλυτον, τὸν Ἴωνα, τὴν Ἰριγένειαν ἐν Ταυρίδι, τὰς Ἰκέτιδας, τὴν Ἀνδρομάχην, τὴν Ἑλένην, τὴν Ἠλέκτραν, καὶ τὰς Βάχχας). Ὁ ποιητὴς ἐδοκίμασε νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἀνεπαρκές, ὅπερ ὁ ἐκ μηχανῆς θεὸς ἠδύνατο νὰ ἐμποιήσῃ εἰς τοὺς θεατὰς, ἀποπειρώμενος νὰ τέρπῃ τὸ σωματικὸν ὄμμα πολλάκις εἰσῆγαγε τὸ θεῖον μὲ τρόπον ὥστε νὰ ἐκπλήξῃ ἢ νὰ ἐκφοβήσῃ τὸν θεατὴν, παραστήσας αὐτὸ εἰς ὅλον του τὸ μεγαλεῖον καὶ δύναμιν, καὶ περικυκλώσας αὐτὸ μὲ δίσκον φωτός.

Ἔτι δὲ καὶ ἡ θέσις τοῦ χοροῦ οὐσιωδῶς διεστράφη διὰ τῶν ἀλλοιώσεων ἅς τινες ὁ Εὐριπίδης ἐπήνεγκεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν τῆς τραγωδίας. Τὸ κύριον ἔργον τοῦ χοροῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μεσιτεύῃ, νὰ νοουθετῇ, καὶ νὰ κατευνάξῃ τὰ διαφερόμενα μέρη, ἅτινα ἐπηρεάζονται ὑπὸ διαφόρων πλευρῶν τοῦ πράγματος, καὶ φαίνονται τοῦλάχιστον πρὸς καιρὸν νὰ ἔχωσιν ἐκάτερα ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δίκαιον. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ χοροῦ εἶναι τὸ νὰ εἰσάγῃ εἶδος τι ἰσορροπίας εἰς τὰς ἀνωμαλίας τῆς πράξεως. Ὁ χορὸς ἐκπληροῖ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ὀλίγιστα ἐκ τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, καθόλου δ' εἶπεν ὀλίγον ἀρμόζει εἰς τοσοῦτον ἀξιοπρεπῆ θέσιν. Ὁ Εὐριπίδης συνειθίζει νὰ παριστάνῃ τὸν χορὸν ὡς τὸν ἐμπιστον καὶ συνεργὸν τοῦ ὑπὸ τοῦ πάθους καταχομένου προσώπου· ὁ χορὸς δέχεται τὰς ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς χαρακτηρισμοὺς του ὑπαγορευόμενας προτάσεις μάλιστα δὲ καὶ μεθ' ὄρκου ὑποχρεοῦται νὰ τὰς τηρήσῃ μυστικᾶς, εἰς τρόπον ὥστε καίτοι ἐπιθυμῶν νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐξ αὐτῶν πηγαζούσας κακὰς συνεπείας, δὲν εἶναι ὅμως ἐλεύθερος καὶ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, (Ὅτω π. χ. ἐν τῷ Ἰππολ. στ. 904). Ὅθεν ὁ χορὸς τοιοῦτοτρόπως σχετιζόμενος πρὸς τοὺς ὑποκριτὰς σπανίως ἐκφέρει κρίσεις ἐχούσας κύρος καὶ βαρύτητα, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ περιστείλῃ τὰ ἀχαλίνωτα ἐκείνων πάθη· ἐν γένει δὲ πληροῖ τὰ διαλαίμματα τῆς πράξεως, ἐνθα ἄδει, διὰ λυρικοῦ τόνου διηγούμενος συμβάντα προγενέστερα, ἀλλ' ὅπως οὖν σχετιζόμενα πρὸς τὴν τοῦ δράματος ὑπόθεσιν. Πολλὰ τῶν χορικῶν ἄσμάτων τοῦ Εὐριπίδου εἶναι περιγραφαὶ τοῦ ἐπὶ Τροίαν ἀποπλεύσαντος Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καὶ τῆς τρομερᾶς κατεδάφισης ἐκείνης τῆς πόλεως. Εἰς τὰς Φοινίσσας, τῶν ὁποίων ὑπόθε-

σις εἶναι ἡ ἐν Θήβαις μεταξὺ Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνείκους ἔρις, τὰ χορικά ἄσματα ἐκθέτουσιν ἅπαντα τὰ καταπληκτικὰ καὶ οἰκτρὰ διηγήματα ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν τοῦ Κάδμου οἰκογένειαν.

Ἡ τραγωδία ὅμως τοῦ Εὐριπίδου δὲν ἀπώλεσε διὰ τοῦτο τὸ λυρικὸν αὐτῆς στοιχεῖον, ὑπερμετέθη ἐκ τοῦ χοροῦ εἰς τοὺς ὑποκριτὰς. Τὰ ἄσματα τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς προσώπων ἀπαρτίζουν σημαντικὸν μέρος τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου, μάλιστα δὲ αἱ διεξοδικαὶ μονωδίαι, ἐν αἷς ἐν ἐκ τῶν κυρίων προσώπων ἐρμηνεύει τὰς συγκινήσεις, ἢ τὰς θλίψεις του διὰ παθητικῶν ἐκφράσεων. Αἱ μονωδίαὶ αὗται ἀπετέλουν τὰ λαμπρότατα μέρη τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου. Κηρυστρῶν ὁ πρωταγωνιστὴς του, ὅστις ἦτον στενωῶς συνδεδεμένος μετὰ τοῦ ποιητοῦ, ἀνέπτυσσεν ὄλην του τὴν ἐικανότητα εἰς αὐτάς. Ἀλλὰ διὰ τοῦ Εὐριπίδου τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἀπώλεσε ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Ὅθεν αἱ περιγραφαὶ αὗται τοῦ πόνου, τῆς λύπης, καὶ τῆς ἀπελπισίας ἐξέπεσον εἰς εὐτελεῶς ἄθυρμα λέξεων καὶ μελωδιῶν, ἐν αἷς αἱ βραχεῖαι περίοδοι, αἱ ἐρωτήσεις καὶ τὰ ἐπιφωνήματα, αἱ συχναὶ ἐπαναλήψεις, ἢ παράθεσις ὁμοιοκαταληκτικῶν λέξεων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα τεχνουργήματα, καίτοι ἐμποιοῦντα ἐξωτερικόν τι θέλητρον, δὲν ἠδύνατο ὅμως ν' ἀναπληρώσωσι τὸ κενὸν τοῦ σημασινομένου. Τὸν εἰς ταῦτα τὰ μέρη τῶν ὑστερωτέρων δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου ἐπικρατοῦνται ἀσθενῆ καὶ ἐπιτετηδευμένον τόνον, ὁ Ἀριστοφάνης ὄχι μόνον αὐτὸς συναρσθάνθη, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸν κατέστησε πρόδηλον διὰ μέσου τῶν Παρωδιῶν του.

Τὸ ὄφος τοῦ Εὐριπίδου ἐν ταῖς διαλογικαῖς μέρεσι δὲν διακρίνεται ἀπὸ τὴν τότε συνήθη τρόπον τοῦ ἀγορεύειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν ταῖς δικαστηρίοις. Ἡ ἐνάργεια, ἡ εὐκολία, καὶ ἡ ἐνεργητικὴ ἐπιδεξιότης τούτου τοῦ ὄφους ἀπετέλει μεγίστην ἐντύπωσιν. Ὁ Ἀριστοφάνης ὅστις ὠνειδίζετο ὅτι ἠρύσθη πολλά παρὰ τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου κατὰ τοῦ ὁποίου ἐμμένως κατερέετο, ὁμολογεῖ ὅτι μεταχειρίσθη τὸ στρογγύλον τοῦ λόγου τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλὰ προστίθησι σαρκαστικῶς ὅτι ποιεῖ τὰ νοήματα ὀλιγώτερον ἀγοραῖα ἢ ἐκεῖνος, (Ἰπ. στ. 18 χρῶμαι γὰρ αὐτοῦ τοῦ στόματος τῷ στρογγύλῳ. Τοὺς τοὺς δ' ἀγοραῖους ἤττον ἢ κείνος ποιῶ). Ὁ Ἀριστοτέλης παρατηρεῖ (Ῥητορ. Βιβλ. Γ'. Αρ. 2 Κεφ. Β'. §. 5) ὅτι ὁ Εὐριπίδης πρῶτος ἐνεποίησε ποιητικὴν ἀπάτην, δανειζόμενος τὰς φράσεις του ἐκ τῆς κοινῆς γλώσσης· ὅτι οἱ ἀκροαταὶ του δὲν εἶχον ἀνάγκην ὅπως ἀπατῶνται νὰ μεταφέρωνται εἰς ξένον κόσμον, πολλῶ ἀνώτερον ἑαυτῶν, ἀλλ' ἔμενον ἐν Ἀθήναις ἐν μέσῳ τῶν Ἀθηναίων ῥητόρων καὶ φιλοσόφων. Ὁ Εὐ-

ριπίδης ἀνεντιρρήτως ἀπέδειξε πρῶτος ἐπὶ τῆς σκη-
νῆς τὴν δύναμιν ἢν ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ δημοσίου πνεύμα-
τος ἢ εὐροικ τοῦ ὕφους συμπρασύρουσα μεθ' ἐκυτῆς
τὸν ἀχροατὴν διὰ μέσου τῶν ἀρμονικῶν του περιώδων,
μάλιστα δὲ δι' αὐτῆς ἐνήργησε καὶ ἀντίδρασίν τινα
κατὰ τοῦ Σοφοκλέους. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ δμολογήσωμεν
ὅτι ὁ Εὐριπίδης κατεγράσθη τῆς εὐροίκας ταύτης καὶ
οἱ χαρακτῆρές του ἐνίοτε φαίνονται ἀδόλεσχοι οὐχ
ἥττον ἢ εὐγλωττοί· ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης πολ-
λάκις ἐπιποθεῖ τὴν ὑγιστέραν τροφήν τῶν ἐννοιῶν
καὶ τῶν αἰσθημάτων, τὴν χορηγουμένην ὑπὸ τοῦ ὕ-
φους τοῦ Σοφοκλέους, ὑπερ καίτοι δυσκολώτερον, εἶ-
ναι ὅμως ἐνταύτῳ ἐκφραστικώτερον. Ὁ Εὐριπίδης
τοσοῦτον καταβιβάζεται εἰς τὸν κοινὸν βίον, ὥστε
μεταχειρίζεται λέξεις ὑψηλοτέρας σημασίας κατὰ
τὴν ἐννοίαν, ἣν εἶχον ἐν τῇ συνήθει δημῶδει γλώσσῃ.
(Οὕτω μεταχειρίσθη τὴν λέξιν *σέμνος* ὡς ταυτόση-
μον τοῦ ὑπερήφανος, ἀλαζῶν, Μήδ. 219. Ἰππολ.
93, 1056. *Παλαμότης*, ὡς ταυτόσημον τοῦ Εὐθή-
θια, Παραφροσύνη. Ἐλ. στ. 1066.) Τέλος πάντων
σημειωτέον ὅτι εἰς τὸν Εὐριπίδην ἀπαντῶμεν ἔχνη
παρεκτροπῆς τινος ἐκ τῶν κανόνων τῆς γλώσσης του.
Εἰς τὰ λυρικά μέρη μεταχειρίζεται σχηματισμοὺς,
καὶ εἰς τὸν διάλογον συνθέτους λέξεις ἀντιβαίνουσας
εἰς τὴν βᾶσιμον ἀναλογίαν τῆς Ἑλληνικῆς
γλώσσης, καὶ εἶναι ἴσως ὁ πρῶτος ἀπάντων τῶν Ἑλ-
λήνων συγγραφέων, ὅστις διὰ ταῦτο εἶναι ἐπιλή-
ψιμος.

Ἐν Παλαιῷ Κεραλλητίᾳ, τῇ 1 Ἀπριλίου 1863.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΔΙΝΑΡΔΑΤΟΣ.

ΚΑΡΜΕΝΣΙΤΑ.

(Ἐπεισόδιον τοῦ Μεξικανικοῦ πολέμου.)

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 319 καὶ 320).

Ὁ ὄρκος τὸν ὁποῖον ἔκαμεν ἡ Μανουελίτα τὴν
δυσχερέστει περισσώτερον ἢ ἕσον ἤθελε νὰ τὸ δμολο-
γήσῃ, διότι ἦτο πολλὰ φιλάρεσκος. Ἄν καὶ ἦτο πολὺ
εὐμορφον τὸ ἐξυπνον πρόσωπόν της, δὲν ἐδύνατο ὅμως
νὰ συγκριθῆ μετ' τὴν λαμπρὰν ὠραιότητα τῆς Κάρμεν.
Ποσάκις εἶδε τοὺς πιστοτέρους λάτραις της νὰ τὴν
ἐγκαταλείπωσι, διὰ νὰ ὑπάγωσι νὰ καῶσιν ἀπὸ τὰς
φλόγας τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν τῆς Κάρμεν! Καὶ
ἕσον ἐλιγώτερον ἢ Κάρμεν ὑπερηφανεύετο διὰ τοῦτο,
τόσον περισσώτερον ἢ Μανουελίτα ἐλυπεῖτο βλέ-
πουσα αὐτὴν δεχομένην μετὰ τσοκῆς ἀδιαφορίας
φιλοφροσύνης, τὰς ὁποίας ἐκείνη ἐπεπόθει, ὄχι ἀπὸ
ἀγάπην ἀλλ' ἀπὸ φιλαυτίαν.

Ναὶ μὲν ἡ Μανουελίτα δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀπο-

σπάσῃ ἀπὸ τὴν φίλην της τὴν καρδίαν τοῦ Γάλλου,
τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι ἠγάπα τόσον περιπαθῶς,
ἀλλὰ, εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας της, δὲν θὰ ἐλυπεῖτο
ἂν κατώρθωνε νὰ ἀντρυχήσῃ ὀλίγον καὶ αὐτὴ τὴν
φίλην της.

Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ σπήλαιον ἐδίστασεν ὀλίγον ἡ
Κάρμεν. Ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ εὖρη εὐσχημὸν τινα
πρόφασιν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εὐθὺς εἰς τὴν οἰκίαν της,
βεβαίως θὰ ἐπανέφερε τὴν Μανουελίταν. Ἀλλ' ἦτο
πλέον ἀργά, καὶ ἡ ζηλότυπος Μεξικανὴ περιορίσθη
ν' ἀπαιτήσῃ μόνον ἀπὸ τὴν φίλην της τὴν ἀνανέω-
σιν τοῦ ὄρκου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη κάμει. Μετὰ
τὴν νέαν ταύτην διατύπωσιν, εἰς τὴν συγκατετέθη γε-
λῶσα ἡ Μανουελίτα, εἰσῆλθον καὶ αἱ δύο εἰς τὸ
ὑπόγειον.

Ἡ Κάρμεν εἶχεν ὀμιλήσει πολλάκις εἰς τὸν Λαμ-
βέρτον περὶ τῆς Μανουελίτας, τῷ εἶχε μάλιστα εἰπεῖ
ὅτι ἴσως θὰ ἠναγκάζετο νὰ τὴν φέρῃ μαζὴ της, διὰ
νὰ μὴ ἐξυπνίσῃ τὰς ὑποψίας τοῦ πατρὸς της.

Ἡ δὲ Μανουελίτα ἐγνώριζε τοὺς ζουάβους ἀπὸ
τὴν σῆμην μόνον, τὴν ὁποίαν εἶχον μεταξὺ
τῶν Μεξικανῶν, οἵτινες τοὺς παρίστανον ὡς ἀγρί-
ους διψῶντας αἷμα. Ἄν καὶ ἡ Κάρμεν τῇ εἶχε
περιγράψῃ τὸν νέον διὰ ζωηρῶν χρωμάτων, αὐτὴ ὅ-
μως δὲν ἠπόρησεν ὀλίγον, ὅτε εἶδεν ὅτι ὁ τρομερὸς
ζουάβος ἦτο πολλὰ εὐμορφος νέος, ἔχων γλυκεῖς καὶ
ἐκφραστικὸς ὀφθαλμοὺς.

Ὁ ἀδελφὸς τῆς Κάρμεν Ἐστευάν, ἦτο βεβαίως
ὠραίος νέος· εἰς τὴν Γαλλίαν μάλιστα ἡ μαύρη του
κόμη, οἱ φλογεροὶ ὀφθαλμοὶ του, τὸ μέγαλον ἀνά-
στημά του καὶ οἱ κατάλευκοι ὀδόντες του θὰ ἔσυρον
τὴν προσοχὴν ὅλων τῶν γυναικῶν, καὶ θὰ ἐθαυμά-
ζετο ἀναμφιβόλως πολὺ περισσώτερον τοῦ Λαμβέρ-
του. Ἀλλ' ἡ Μανουελίτα ἐγνώριζεν εἰς τὰ περίχωρα
ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα καθολιέρους, ὠραίους ἕσον
σχεδὸν καὶ ὁ Ἐστευάν, καὶ ὀμοιάζοντας περίπου αὐ-
τόν. Ὁ Λαμβέρτος ἀπ' ἐναντίας δὲν ὀμοιάζε κανένα
ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους εἶχεν ἰδῆ. Εἶχε
τὸ διπλοῦν θέληγτρον τοῦ μοναδικοῦ καὶ τοῦ ἀπη-
γορευμένου καρπού· πλὴν τούτου ἡ ἐπικίνδυνος
θέσις, αἱ πληγαὶ καὶ ἡ ἀνδρία του, αὐτὸ τὸ ὀ-
νομα τοῦ ζουάβου, ὅλα ταῦτα ἐδίδον αὐτῷ ῥωμαν-
τικὸν τινα χαρακτῆρα. Ἄλλως τε τίποτε δὲν εἶναι
τόσον κολλητικὸν εἰς τὰς γυναῖκας ἕσον ὁ θαυμα-
σμός. Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν κωφός τις κατώρθωνε νὰ ἀ-
γαπηθῆ ὑπὸ δύο γυναικῶν μεταξὺ ἑξ, αἱ λοιπαὶ τέσ-
σaris θὰ ἐτρελλαίνοντο δι' αὐτὸν ἐντὸς ἐνὸς μηνός.

Ἡ Μανουελίτα ἤρесе τόσω μᾶλλον τὸν Γάλλον
καθόσον τῇ ἐδείχθη πολλὰ εὐμενής. Ἡ νέα ἦτον εὐ-
θυμος, ὀμιλητικὴ καὶ εἰς ἄκρον περίεργος δι' ὅλα τὰ
τῶν Παρισίων, τοῦ παραδείσου, λέγω, τούτου τὸν ὁ-
ποῖον ὀνειρεύονται ὅλαι αἱ γυναῖκες τοῦ κόσμου. Ὁ